

Učiteljski tovariš

Stanovsko političko glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Franciškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naroknina letna 60 Din. za tiskarstvo 50 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Ogledi po ceniku in dogovoru, devet poseba. Pošt. šte. rač. 11.197. Telefon 3172

Nadzorovanje narodnih šol

Nadzor narodnih šol je še vedno nerešeno vprašanje, vendar se v zadnjem času opaža, da se hoče to važno vprašanje rešiti. S sedanjim nadzorom narodnih šol je malokdo zadovoljen. Na merodajnih mestih pravijo, da sedanji nadzor ne ustreza potrebam narodne šole in narodne prosvete; čuli in čitali smo govore narodnih poslancev v parlamentu, ki pravijo, da nadzor ni v redu in prosijo gosp. ministra prosvete, da posveti temu vprašanju vso pažnjo in ga reši tako, da bo ustrezalo potrebam jugoslovenske šole; nadzorniki sami tudi niso zadovoljni, vsaj oni ne, ki so se oprigli tega posta iz ljubezni do šole. Oni pravijo, da se ne morejo posvetiti strokovnemu delu, ker jim pisarniška dela jemljejo skoro ves delovni čas. Tudi učitelji niso zadovoljni, ti pa iz več razlogov, ki skoro vsi izvirajo baš iz neurejenega stanja nadzorniškega vprašanja.

Vprašanje nadzorstva narodnih šol je torej postalo splošno narodno prosvetno vprašanje, za katerega se, kakor vidimo, interesoje mnogi in najširši krogi, pa ga bo treba tudi rešiti tako, da bodo z rešitvijo široki narodni krogi zadovoljni, in kar je glavno, da bo rešitev v prilog razvoju jugoslovenske narodne šole.

Nadzorniško mesto je naporno ali častno mesto. Za nadzornika ne more biti vsak učitelj, pa tudi ne vsak profesor, za to mesto je treba imeti dovoljno praktičnega znanja in spretnosti, ter je treba biti dobro podkovan v pedagoških in metodičnih vprašanjih sodobnega šolstva. Zakon o narodnih šolah dobro pove, katere osebe lahko postanejo šolski nadzorniki. Zakon namreč gleda samo na razvoj šole in, če bi se vedno upoštevala določila zakona, bi morda niti ne prišlo do nezadovoljstva s šolskim nadzorstvom. Ali večkrat so drugi in ne šolski interesi odločevali, katera in kakšna osebnost naj bo šolski nadzornik. Ti interesi so bili strankarsko političnega značaja zlasti do 6. januarja 1929. — pozneje pa je prišla usodna kriza, ki ne prizanaša niti šolskemu vprašanju.

Razredi, po nekod celo šole, so brez učiteljev, za postavljanje vseh novincev ni dovolj sredstev, šola pa se brez učiteljev ne more razvijati. Kako naj se pomaga v takih izvanrednih časih. Govori se o eni rešitvi, ki bi vsaj deloma izravnila to nepopolno stanje. Na pr. šolski nadzorniki, ki niso zadovoljni na tem položaju, naj se vrnejo v osnovno šolo, za nadzornike naj se postavijo profesorji pedagogi, a na izpraznjena profesorska mesta naj se postavijo filozofi novinci, ki jih tudi že mnogo čaka, da pridejo do dolgih letih učenja do kruha.

Navajamo ta primer rešitve, ki jo narekuje trenutno stanje, povzročeno vsled krize, z namenom, da opozorimo na nepopolnost in kvarnost, ako se rešujejo važna načelna vprašanja z ozirom na trenutne potrebe in trenutni položaj.

Izkušnja nas uči in to baš izkušnja z reševanjem samega nadzorniškega vprašanja, da trenutne potrebe in trenutno stanje ne vodi do dobrih rezultatov. Mi vsi, ki smo že pred svetovno vojno učiteljevali, vemo, da se pred vojno in nekaj časa po vojni niso postavljali za nadzornike kateri koli učitelji, ampak so se izbrali samo prvaki med učiteljskim in starejši osebnosti, ki so bile produktivne na šolsko književnem polju in ki so uživale spoštovanje ne samo učiteljstva, ampak tudi širokih narodnih slojev. Nekaj takih imamo hvala Bogu še danes in proti stanju šolstva v njihovih srezih gotovo ni pritožb. Ko pa so dve, tri leta po ujedinenju pričele strankarsko politične vihranje razsajati po naših pokrajinah in so uničevale marsikaj dobrega in koristnega, so si izbrale za svojo žrtev tudi šolstvo. V onih strankarskih borbah je šolski nadzornik prenehal biti šolski strokovnjak, prvak med učiteljskim in obče spoštovana osebnost, ter se je levil v strankarsko politično osebnost, v človeka, ki mu je bila dana naloga, da pridobi vse učitelje in čim največ naroda svojega sreza za stranko, ki je dosegla zanj nadzorniško mesto. Najboljši nadzornik je sedaj bil oni, ki si je lahko potkal na prsi in rekel: »V mojem srezu pripadajo vsi učitelji moji politični stranki«. Na tej osnovi se je tudi razvil tekmovanje za nadzorniška mesta. Učitelj, ki si je bil svest, da more pridobiti več političnih pristašev, kakor tedanji šolski nadzornik, je s pomočjo vplivnih oseb tega izpodrinil in sam prišel na njegovo mesto.

Po 6. januarju je pričelo obračunavanje z dotedanjim strankarsko političnim delom na vseh poljih, pa je razumljivo, da je moralo priti tudi do obračuna s strankarsko političnimi vplivi na polju šolstva. Šolski nadzornik, ki je »spiritus movens« narodne šole, je gotovo ena od najvažnejših postavk v tem obračunu.

Poklicali smo v spomin ta važni primer iz skoraj preteklega časa, kako so se postavljali nadzorniki iz trenutnih strankarsko političnih razlogov, da z njim samim pokažemo,

kam bi moglo privedi tako postopanje narodno šolstvo, a da istočasno opozorimo vse, ki jim je razvoj narodnega šolstva pri srcu, da posvetijo vso pažnjo reševanju šolskega nadzora. Takoj pa smatramo za svojo dolžnost, da tudi mi učitelji narodne šole napišemo svoje stališče, s katerega gledamo na vprašanje šolskega nadzorstva.

II.

Ako hočemo vprašanje šolskega nadzorstva temeljito in za narodno šolstvo dobro rešiti, se ne smemo bati pogledati v oči vsem njegovim pomanjkljivostim in napakam, ker le na ta način si bomo na jasnem, zakaj sedanje šolsko nadzorstvo ni najboljšje, kako bi moralo biti, da bi ustrezalo potrebam narodnega šolstva in kdo naj bo šolski nadzornik.

Iz govorov narodnih poslancev v šolskem nadzoru, kakor jih je priobčila »Narodna prosveta« v št. 60 z dne 2. aprila t. l., posnemamo, da so glavne napake sedanjega šolskega nadzorstva:

1. da se postavljajo za nadzornike politične in ne strokovne osebnosti,
2. da se postavljanje sreskih šolskih nadzornikov ne vrši, kakor bi se moralo in kakor se je svoj čas vršilo, ampak pod vplivom političnih in zainteresiranih ali neodgovornih osebnosti,
3. da je osnovno šolstvo podrejeno politični oblasti in
4. da šolski nadzor ni stalen.

Poleg teh napak in pomanjkljivosti pa so še druge, ki jih tudi moramo pretrpeti, ako hočemo priti do dobrega načelnega rešenja.

1. Nadzorništvo narodnih šol še danes po 14 letih ujedinenja ni za vso državo enotno urejeno, ampak se v slovenskih pokrajinah drugače vrši kakor v hrvatskih, a v srbskih zopet drugače. Uredbe o šolskem nadzorništvu še nimamo in je šolsko nadzorstvo prepuščeno šolskim nadzornikom ter je tako, kakršni so pač šolski nadzorniki.

2. Šolski nadzorniki so postali v prvi vrsti administrativni uradniki. Administracija, ki je pri nas precej komplicirana in ki najbolj otežuje vsako iniciativo in svobodnejše delo, je tudi iz šolskega nadzornika napravila kolese v kompliciranem administrativnem aparatu. Šolski nadzornik zbog tega ne more posvečati svojih sil strokovnemu delu in proučevanju sodobnih pedagoških in metodičnih vprašanj. Posledica tega je, da ne more biti dober svetovalec učiteljstvu svojega področja, učiteljstvo ne more biti navezano na takega nadzornika, ker ve, da mu on ne more dati hrane, ki si jo želi in jo potrebuje za delo v šoli, šola pa ne napreduje, ako nadzornik s svojimi učitelji ne išče novih razkritij in poti na polju narodnega šolstva.

Ako proučimo navedene najvažnejše pomanjkljivosti šolskega nadzorstva, se nam ob sebi prikažejo pravi obrisi za njegovo pravilno rešitev. Za pravilno rešitev je treba odgovoriti na dve vprašanji: 1. kako naj se vrši šolsko nadzorstvo in 2. kdo naj ga vrši?

Zakon o narodnih šolah pravi v § 115, da bo Minister prosvete predpisal s posebno uredbo, kako naj se vrši šolsko nadzorstvo. Od leta 1929, ko je izšel zakon, še ni rešeno to vprašanje. Ker pa je to vprašanje največje važnosti ne samo za nadzorništvo samo, ampak za razvoj narodnega šolstva sploh in so to važnost do danes spoznali že najširši krogi, kar je gotovo dobro in razveseljivo znamenje, je nujno potrebno, da se napovedana uredba čim prej izdela in objavi.

Glavno, kar mora biti v tej uredbi, je, da se zagotovi šolskemu nadzorniku, da ne bo predvsem administrativni uradnik pri sreskem načelniku in potem samo še strah, ki na koncu šolskega leta plaši učitelje s slabimi ocenami, ampak da bo v prvi vrsti šolski svetovalec, v katerem bodo našli učitelji začetniki svojega prijatelja in vir jasnih navodil za delo v šoli, starejši učitelji svojega druga, ki zna v dvomljivih slučajih najboljšje svetovati, in najzadnje roditelji strokovnjaka za šolska in narodno prosvetna vprašanja. Dalje mora biti v uredbi razloženo, kako naj se vrši prvi sestanek šolskega nadzornika svetovalca s podrejenim mu učiteljstvom in kako naj daje navodila učiteljem, ko jih obišče v njihovih šolskih delavnicah v prvem polletju. Na vsak način mora biti ta prvi sestanek in prvi obisk samo pedagoško didaktično instruktiven. Posebno poglavje uredbe naj obravnava, kako naj vrši šolski svetovalec praktične vaje z učiteljstvom svojega področja, kadar smatra, da bi bilo to potrebno in v interesu razvoja dela v šoli. Končno pa je še treba urediti, kako naj vrši šolski svetovalec zaključni pregled šolskega dela in kako naj ocenjuje učiteljstvo.

Ko se bo tako uredil šolski nadzor v pedagoško-didaktičnem pogledu, ne smemo pozabiti, da se istočasno uredi tudi administrativno delo pri sreskih načelnstvih, dokler bo ta sistem še veljal. Administrativno delo se namreč mora vršiti po političnih srezih, ker je tako urejena celokupna naša administra-

cija, nadzorniki — šolski svetovalci za pedagoško didaktična vprašanja pa bi se mogli postavljati po eden tudi za dva, morda celo za tri sedanje sreze. Na ta način bi ostal pri vsakem sreskem načelnstvu po eden učitelj-uradnik sam ali s potrebnim pisarniškim osebjem, ki bi vodil administrativne posle in referiral sreskemu načelniku o prosvetnih zadevah, šolski svetniki pa bi tvorili svoja posebna, samo pedagoško didaktična okrožja s sedeščem v sreskem mestu, ki bi bilo središče odredenega šolskega okrožja. Posvetovalnico bi lahko imeli ali v šolskem poslopju, ali pa v zgradbi sreskega načelnstva.

Poizkusimo odgovoriti še na tretje vprašanje: kdo naj bo šolski nadzornik, oziroma šolski svetovalec ali svetnik?

Zakon o narodnih šolah pravi v § 116: »Za sreskega šolskega nadzornika se more postaviti oni nastavnik, ki je končal filozofsko-pedagoško skupino predmetov in položil predpisani diplomski izpit na univerzi ali višji tečaj višje pedagoške šole, ima izpit iz šolske administracije za šolskega nadzornika in je najmanj deset let v službi, ki je bil v narodni ali meščanski šoli. Prav tako more minister prosvete postaviti tudi onega nastavnika, ki ima nižji tečaj višje pedagoške šole z diplomskim izpitom, izpit za šolskega nadzornika in najmanj 12 let efektivne učiteljske službe. Tudi se more postaviti učitelj narodne šole z redovno učiteljsko izobrazbo, 15 leti efektivne službe, izpitom za nadzornika in ki je odličen šolski in narodno prosvetni delavec.

Tako pravi § 16. zakona o narodnih šolah. Takih nadzornikov pa do danes še nimamo in jih, izgleda, ne bomo še dolgo imeli iz razloga, ker 1. izpit za nadzornike še vedno ni predpisan, 2. nastavnikov, ki bi končali filozofsko-pedagoško skupino predmetov z diplomskim izpitom na univerzi in bi delali potem 10 efektivnih let v narodni ali meščanski šoli, tudi ni, 3. višjega tečaja višje pedagoške šole ni več, 4. ostanjejo torej samo še nastavniki, ki so končali nižji tečaj višje pedagoške šole, ki pa seveda tudi še nimajo 12 efektivnih let službe v narodni ali meščanski šoli in pa učitelji narodnih šol, ki so odlični učevalci, ali nimajo predpisanega nadzorniškega izpita.

Izpremembra pravil Učiteljske samopomoči

V 33. številki »Učiteljskega tovariša« je priobčil g. A. Sič o Učiteljski samopomoči daljši članek, v katerem skuša dokazati, da je nemogoče izvesti reorganizacijo v zmislu tekom zadnjih let iznešenih predlogov. Izpremenil naj bi se le § 13. pravil, ki določa pristopnino. Res je, da je izpremembra tega paragrafa umestna, vendar pa bi s tem stvarno na Samopomoči sami še ničesar ne izpremenili, marveč bi izvršili le neznamno, skorajda le formalno korekturo na pravilih, dočim bi ostala ustanova v svojih temeljih neizpremenjena. Viden bi bil efekt le v porastu rezervnega fonda, vsi oni pa, ki stremimo za višjim ciljem, ki hočemo, da bi vršila Samopomoč resnično nalogo, ki bi jo bila po svojem nazivu dolžna vršiti, bi se samo s to izpremembro nikakor ne mogli zadovoljiti.

Pravila so bila tekom let že večkrat izpremenjena, a izpremembe nikdar niso poslele globlje. Učiteljska samopomoč je danes po 35 letih ista kot ob ustanovitvi. Izpremenila je zgolj ime in se preosnovala v združgo, njen namen pa je ostal neizpremenjen.

Ravno v tem je iskati vzroka, da zanimanje za Samopomoč med učiteljstvom ni toliko, kot bi bilo želeli. Načelnstvo združge se trudi, da bi pritegnilo čim več učiteljstva, od časa do časa se pojavljajo med članstvom samim težnja po zvišanju števila združnikov, a vsi propagandni članki in vsi nešteti pozivi z osebno agitacijo vred ne izdajo dosti. Danes šteje združga le nekaj nad 2500 članov. Če upoštevamo, da znaša samo stalež učiteljstva v banovini 3800 in da je med člani Samopomoči večje število učiteljskih žen, upokojenec in profesorjev ter njihovih soprog, je jasno, da je včlanjenost v U.S. komaj polovica aktivnega učiteljstva.

Zlasti ni mogoče pritegniti mlajšega učiteljstva. Dokler si ne ustvari lastnega doma, je vsako prigovarjanje brezuspešno. Šele z rodbino se pojavi čut odgovornosti in takrat priglasi učitelj tudi svoj pristop. Seveda ne vselej takoj. Navadno pride vmes še kaka hujša bolezen in strah, kaj bo z družino, ki bo ostala brez vsakih sredstev, ako bo nastopila smrt. Popolnoma napačno in zavestno zakrivanje oči pred resnico je zato, ako kdo trdi, da opravlja kot član U.S. »delo usmiljenja do svojega bližnjega — do svojega tovariša«. Učiteljska samopomoč je brez dvoma idealna in socialna ustanova, mi člani pa si teh lastnosti brez pridržka ne moremo in ne smemo lastiti. Pristopili smo zgolj iz materialnih ozirov, saj zahtevamo izplačilo posmrtnine svojim dedičem.

Ker vsega tega, kar zakon predpisuje, še ni, si je že zakon sam pomagal na ta način, da je v § 178. odredil, da se, dokler ne bo dovoljno število kandidatov za šolske nadzornike, morejo postavljati učitelji narodnih šol z najmanj 15 let državne službe, ako so se odlikovali s svojim delom v šoli in na narodno prosvetnem polju.

Kdo naj bo šolski nadzornik, je torej v zakonu dovolj dobro povedano. Mi vidimo, da je v zakonu obveljalo načelo, da naj ostane šolski nadzor v rokah učiteljev narodne šole. Učiteljstvo narodnih šol pa je s svojim delom v zgodovini kulturnega razvoja našega naroda tudi zaslužilo, da ostanje nadzorniška mesta narodnega šolstva rezervirana zanj, ki na tem polju orje in seje, pa ima pravico, da tudi žanje.

Važno je še vprašanje, kako naj se vrši izbor šolskih nadzornikov. O tem smo slišali tudi mnenja narodnih poslancev. Narodni poslanec g. Đorđe Djirić je mnenja, da je treba nadzornike izbirati potom konkurza. Minister prosvete razpiše konkurs in potem postavi onega za nadzornika, ki ga predloži glavni prosvetni svet, ki ni pod političnim vplivom. Nam je ta predlog simpatičen, ali še boljši je predlog narodnega poslanca g. Milutina Jevtića, ki se glasi, kakor ga je priobčila »Narodna prosveta« v že omenjeni številki, tako: »Potreben je boljši šolski nadzor, ki ga je treba dati v roke učitelja, ali tako, da za vsak šolski srez predloži Učiteljsko združeno od boljših in starejših učiteljev po dva, izbor izvrši glavni prosvetni svet, postavi pa ga Minister prosvete. Kajti, kdor pozna naš predvojni šolski nadzor, ki je bil v rokah učiteljev, ta mu mora dati nov rast in priznanje. (Vzkliki: Tako je!) Tak nadzor bi nam ustvaril učitelje in šole, v kateri bi se gojila jugoslovenska ideja v jugoslovenskem duhu.

Mi učitelji narodnih šol ta predlog odobravamo in prosimo »Udruženje«, da se zanj zavzame. S takim predlogom ne bo »Udruženje« samo čuvalo našo stanovsko pravico do nadzorniškega vprašanja, ampak bo stvarno pomagalo, da pridejo na nadzorniška mesta izbrane spoštovane osebnosti, in da bo šolsko nadzorništvo zvezda vodnica jugoslovenske narodne šole.

Posmrtnina, pa naj bo še tako visoka, za mlade neoženjene ljudi in za one brez otrok ne more biti privlačna. Mislim, da to ne potrebuje utemeljevanja. Pa tudi članstvo pričakuje od Samopomoči v potrebi resnično pomoč. Posmrtnina prihaja nekoliko pozno; umrlemu ne koristi nič, preostali ne vrne rednika. Ali bi ne bilo prav in pravično, da bi pomagal s podporo Samopomoči zavarovane sebi in svojem še takrat, ko je bilo čas za to? Oskrbel bi si lahko pravočasno in brez skrbi za kritje stroškov zdravnika in zdravnika in bi se vsaj začasno še odtgnil pogrebu.

Popolnoma upravičeni in utemeljeni so zato vedno pogostejše se pojavljajoči kliči po izpremembi temeljnih členov v pravilih U.S. Člani zahtevajo, da jim nudi Samopomoč nekaj že za življenja. Odtod izvirajo številni predlogi, ki so bili iznešeni na zadnjih občnih zborih in ki predstavljajo resno stremljenje, postaviti Samopomoč na čim širšo socialno osnovo. To vprašanje je treba proučiti z vso treznostjo in preudarnostjo in z zavestjo velike odgovornosti, ki jo imamo vsi do združge in do članstva. Zato se mi nikakor ne zdi primerno, ako se skuša resno stremljenje v člankih ironizirati.

Predvsem zgrešeno je, v zvezi z reorganizacijo navajati »golo pohlepnost po denarju, ki so ga z največjo poztvornostjo nabrali tovariši v prešli letih« in pa »duševnost sedanjih ljudi« ter »koliko več srčne omike so imeli naši predniki«. To so trditve, ki jih ni mogoče dokazati in bi bilo le v prid stvari, če bi izpadle. Verujem, da so bili med predlogi, ki jih je prejelo načelnstvo Učit. samopomoči, tudi nestvarni, vendar naj taki v javnem obravnavanju resnega vprašanja izpadejo, oziroma naj se iznašajo brez pripomb.

Težnja članstva po najširšem socialnem zavarovanju, ki naj mu ga nudi Učit. samopomoč, ni mogoče v polni meri ugoditi, zlasti ni trenutno izvesti zavarovanja za slučaj bolezni. To bi pregledoko pretreslo temelje Samopomoči in resnično ogrozilo njen obstoj. Z izpremembo pravil se tudi ne smemo dotakniti rezervnega fonda. Ta mora ostati neokrnjen, ker je prej premajhen kakor prevelik. Danes izplača Samopomoč iz rezervnega fonda lahko posmrtnino za sedem smrtnih slučajev. Upoštevati pa moramo, da je bila l. 1924. za eno leto odpravljena omejitev vstopa po starosti. V tem času je pristopilo večje število novih članov starih nad 45 let in da bo prišel zato sigurno čas, ko bo treba izplačati v enem mesecu posmrtnino za več kot sedem združnikov. Kje naj vzame združga takrat denar za točno izplačilo?